

В І Д Г У К

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, доцента Коритко Лілії Ярославівни
на дисертацію**

Маланій Оксани Ярославівни

**«Становлення і еволюція трудового права на території Східної
Галичини у складі Другої Речі Посполитої (1918–1939 рр.)»,**

**що подана на захист до спеціалізованої вченої ради Д.35.052.19
у Національному університеті «Львівська політехніка»**

**на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія
політичних і правових учень**

Актуальність обраної теми. Аналіз історичного досвіду регулювання суспільних відносин дає змогу сучасним вченим-правознавцям створити оптимальну модель законодавчого регулювання подібних відносин з урахуванням помилок і досягнень, які мали місце у минулому. Як відомо, трудові відносини потребували і потребують правового регулювання в будь-який історичний період в кожній державі. Не є винятком і Друга Річ Посполита міжвоєнного періоду, складовою частиною якої була Східна Галичина (західна частина території сучасної України). Цьому сприяла й та обставина, що після Першої світової війни в Європі активізувався рух за гідні умови праці.

Слід взяти до уваги, що сьогодні правонаступниця Другої Речі Посполитої Польська Республіка є членом Європейського Союзу, а основні джерела сучасного трудового права Польщі з'явилися саме в міжвоєнний період (1918–1939 рр.).

З урахуванням наведеного, розгляд питань, пов'язаних з вивченням розвитку окремих галузей права, зокрема, трудового, становить безсумнівний теоретичний і практичний інтерес, що й визначає актуальність теми дослідження.

Як свідчать матеріали дисертації (с. 20), робота виконана відповідно до

Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених Національною академією правових наук України 03 березня 2016 р. № 14-10, а також у контексті наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ: «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (Державний реєстраційний номер 0113U002433) та «Проблеми реформування правової системи України» (Державний реєстраційний номер 0113U007492).

Обґрунтованість і достовірність положень, висновків і рекомендацій значною мірою обумовлені чітким формулюванням предмету, а також мети дисертаційного дослідження. Логічно витікає з визначеної мети перелік основних завдань. В роботі послідовно викладено матеріал, висновки і міркування дослідниці обґрунтовані, науково виважені.

Дисертантка демонструє володіння сучасними методами розв'язання завдань юридичної науки. Методологічну основу роботи складають загальнонаукові та спеціально-наукові підходи, принципи та методи дослідження.

Також достовірність одержаних результатів ґрунтується загалом на міцній науково-теоретичній базі, якою стали численні праці правників та фахівців у галузі історії права (понад 380 джерел). Дисертанткою виявлена та систематизована наукова література, а також джерельна база, огляду якій присвячений окремий підрозділ роботи.

Щодо джерел дисертації, то в їх якості виступили нормативно-правові акти. Польські законодавчі акти міжвоєнного періоду поміщувалися в «Віснику законів Польської Республіки» (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej), часописі «Монітор польський» (Monitor Polski). Воєводства Другої Речі Посполитої видавали також внутрішні урядові вісники, в яких публікували розпорядження воєвод і воєводських адміністрацій. Відповідно, розпорядження, що стосувалися безпосередньо території Східної Галичини містилися в «Віснику урядовому воєводства Львівського» (Dziennik Urzędowy województwa Lwowskiego), «Віснику урядовому воєводства Станіславського» (Dziennik Urzędowy województwa Stanisławowskiego), та

«Віснику урядовому воєводства Тернопільського» (Dziennik Urzędowy województwa Tarnopolskiego). Зазначені збірники опрацьовані авторкою.

З опублікованих джерел особливу цінність становлять статистичні матеріали, що характеризують рівень життя населення, розмір заробітної плати, дають показники кількості безробітних, емігрантів, нещасних випадків, видані Головним управлінням статистики Другої Речі Посполитої.

Не менш важливим джерелом стали документи, що зберігаються в Центральному державному історичному архіві України у Львові (ЦДАЛ), Державному архіві Львівської області (ДАЛО), Державному архіві Івано-Франківської області (ДАІФО), Державному архіві Тернопільської області (ДАТО).

Перелік підтверджень обґрунтованості й достовірності основних положень і результатів дослідження можна було б продовжити, але в цьому немає потреби, оскільки викладеного, на наш погляд, достатньо, щоб переконатися в достовірності запропонованих висновків та пропозицій.

Наукова новизна положень і висновків дисертаційного дослідження сумнівів і застережень не викликає.

Дослідницею вперше простежено імплементацію норм міжнародного трудового права, зокрема конвенцій Міжнародної Організації Праці, у внутрішнє право міжвоєнної Польщі (с. 56, 60, 63, 77, 83, 92, 120, 129, 173 тощо). А також проаналізовано основні положення загальних нормативно-правових актів, що визначали права та обов'язки суб'єктів трудових правовідносин. Водночас, вказано недоліки окремих законодавчих актів (с. 61, 63, 67, 73, 77, 90, 146, 192 тощо).

Заслуговує на увагу також висновок О. Я. Маланій, що трудові правовідносини в сільському господарстві регулювалися переважно колективними трудовими договорами (с. 60). Колективні трудові договори укладалися між роботодавцями та сільськогосподарськими працівниками, інтереси яких представляли профспілки, і діяли на певній території протягом визначеного періоду (с. 45).

Проаналізувавши тогочасне польське трудове законодавство дисертантка

слухно обґрунтовує положення, що у міжвоєнний період трудовим законодавством Польщі були врегульовані питання державного соціального страхування працівників у зв'язку з безробіттям, тимчасовою втратою працездатності, смертю та за віком, умови набуття статусу безробітного та нарахування страхових виплат. Найбільш поширеними об'єктами страхування стали нещасні випадки та безробіття.

Авторка вказує, що працівники часто погоджувалися працювати в небезпечних умовах, без засобів індивідуального захисту, що призводило до численних нещасних випадків та професійних захворювань.

Найбільший науковий інтерес викликає запропонована О. Я. Маланій класифікація трудового законодавства Другої Речі Посполитої за предметом регулювання на:

1) акти, які регулювали правовий статус, структуру і діяльність органів праці, повноваження службових осіб (39, 40);

2) акти, які регулювали трудові відносини, визначали права та обов'язки суб'єктів трудових правовідносин (с. 41–43, 57, 61, 63, 68, 73).

Обсяг опрацьованої літератури дозволив авторці комплексно дослідити особливості становлення та розвитку трудового права і, загалом, правовий статус органів з регулювання трудових відносин в Польській Республіці міжвоєнного періоду.

Вагомим доробком дисертантки є введення у науковий обіг потужної групи джерел – використано матеріали з 93 справ з 23 фондів, що висвітлюють діяльність органів праці, які зберігаються у Центральному Державному історичному архіві України у Львові (ЦДАЛ), Державному архіві Львівської області (ДАЛО), Державному архіві Івано-Франківської області (ДАІФО) та Державному архіві Тернопільської області (ДАТО), а також теоретико-практичні публікації тогочасного періоду.

З урахуванням територіальних меж дослідження, окреслених дисертанткою, що охоплюють Східну Галичину (Львівське, Станіславське, частина Тернопільського воєводства), здійснено теоретичне узагальнення

становлення та еволюції трудового права на території Східної Галичини у міжвоєнний період (с. 194).

Позитивним моментом відзначимо порівняння з сучасним трудовим законодавством України (с. 60, 62, 67, 83, 89, 114, 115, 118, 123, 128, 131, 136, 145–146, 155, 176 тощо).

Разом з тим, у дисертації є певні спірні моменти, та моменти, які потребують роз'яснення в ході прилюдного захисту:

1) На с. 166 авторка зазначає, що колективний договір поширювався тільки на сторони, що його уклали, тобто не стосувався працівників, які не були членами профспілки. Відповідно, вважає, що це часто призводило до конфліктів, оскільки в членів профспілки були кращі умови праці та більша заробітна плата. Доречно надати підтвердження привілейованого становища членів профспілки з посиланням на нормативно-правові акти та архівні матеріали.

2) Доволі спірною є позиція дисертантки, викладена на с. 169 про те, що міністр соціальної опіки міг надати колективному договору загальнообов'язкового значення, за умови, що договір укладений в провідній галузі промисловості даного регіону. З цього часу договір поширювався на всіх роботодавців і працівників місцевості, зайнятих в цій галузі промисловості. Водночас, авторка не вказує на критерії віднесення галузей промисловості до провідних. А також слід додатково роз'яснити як дана обставина відбивалася на найманих працівниках: чи не погіршувалися їхні умови праці в порівнянні з працівниками підприємств, на яких укладалися колективні договори.

3) На с. 178 дослідниця відстоює позицію про те, що захист внутрішнього ринку праці здійснювався через заборону працевлаштування іноземців та видачу роботодавцям дозволів на застосування праці іноземців посилаючись на Розпорядження Президента Другої Речі Посполитої «Про охорону ринку праці» від 04 червня 1927 р., що забороняло роботодавцям укладати трудові договори з іноземними працівниками за умови, що на

обліку Фонду безробіття перебували безробітні громадяни, які відповідали тій же професійній кваліфікації (артикул 4). Дане твердження потребує додаткового обґрунтування.

4) Певну незгоду викликає формулювання висновку авторки про те, що особливістю розвитку галузі трудового права Другої Речі Посполитої стало те, що законодавство часто змінювалося та доповнювалося; це часто погіршувало права робітників (Закон про тривалість робочого часу 1933 р. збільшував тривалість робочого тижня та зменшував оплату за надурочні роботи, в порівнянні з Законом про тривалість робочого часу 1919 р.). (п. 2 Висновків, с. 194). На нашу думку, внесення змін та доповнень до законодавчих актів не коректно вважати особливістю розвитку галузі права. В даному випадку мова йде про зміни в системі законодавства.

5) Потребують уточнення зроблені дисертанткою висновки про категорії працівників. Зокрема, в п. 6. загальних Висновків вказано, що трудове законодавство Другої Речі Посполитої поділяло працівників на робітників і службовців. Відповідно, регулювання укладення і припинення індивідуальних трудових договорів здійснювалося Розпорядженнями Президента «Про трудові договори робітників» і «Про трудові договори службовців» від 16 березня 1928 р. Ними визначалися порядок укладення та підстави припинення трудового договору, зміст і строки трудового договору, випробування при прийнятті на роботу, порядок ведення розрахункових книжок, порядок затвердження правил внутрішнього трудового розпорядку. Також встановлювалася відповідальність за порушення умов трудових договорів (с. 199–200). А п. 3 загальних Висновків визначає, що трудові права сільськогосподарських робітників та ремісників, здебільшого гарантувалися локальними нормативно-правовими актами (колективними договорами праці), що уклалися на визначений період часу та діяли на певній території. З'ясовано, що трудові правовідносини в сільському господарстві регулювалися переважно колективними трудовими договорами (с. 195). Це, зокрема, підтверджено на с. 59–60 дисертації, де зазначено, що

правове регулювання тривалості робочого часу працівників сільського господарства здійснювалося локальними нормативно-правовими актами.

Викладені зауваження та дискусійні положення в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, яка написана на ґрунтовній джерельній базі (нормативно-правові акти: конституції Другої Речі Посполитої 1921 р. і 1935 р., укази та розпорядження Президента, постанови Ради Міністрів, закони та розпорядження Міністерства праці та соціальної опіки, накази Фонду праці; архівні матеріали), публікаціях тогочасного періоду. У науковий обіг введено десятки невідомих раніше українським дослідникам документів і матеріалів.

Зміст дисертації дозволяє зробити висновок про те, що поставлені авторкою завдання значною мірою вирішені. Висновки та положення сформульовані на базі особистих досліджень дисертантки, теоретичні положення та висновки роботи поглиблюють знання з проблем становлення та розвитку трудового права України.

Дисертація в цілому має завершений характер, викладені в ній положення, висновки та пропозиції можуть бути використані як теоретична основа для подальшого дослідження становлення і розвитку трудового права на українських землях, з розширенням територіальних і хронологічних меж.

Слід зазначити, що теоретичні положення і висновки дисертації та опублікованих праць О. Я. Маланій будуть корисними при підготовці спецкурсів, підручників і навчальних посібників з історії держави і права України та історії держави і права зарубіжних країн.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі викладені в авторефераті дисертації, зміст якого відповідає встановленим вимогам та адекватно відбиває зміст дослідження.

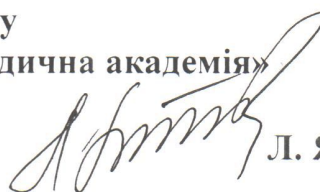
Авторкою опубліковано сім статей у наукових фахових виданнях України та наукових виданнях іноземних держав, тези виступів на дев'яти наукових конференціях, круглих столах, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Оформлення дисертації здійснене відповідно до встановлених МОН України вимог і не викликає зауважень.

Висновок. Отже, за актуальністю обраної теми, науковою новизною одержавних результатів, практичним значенням, оформленням рецензована дисертація – «Становлення і еволюція трудового права на території Східної Галичини у складі Другої Речі Посполитої (1918–1939 рр.)», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, є завершеним самостійним дослідженням, виконаним на належному теоретичному рівні, яке містить нові науково обгрунтовані результати в галузі правової науки. Дисертація відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів (Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р., № 567 з наступними змінами та доповненнями), що висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її авторка – **Маланій Оксана Ярославівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

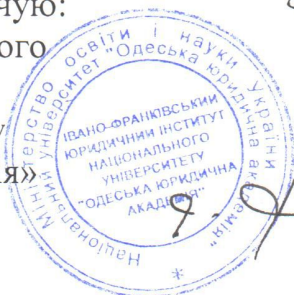
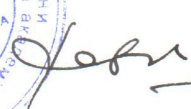
Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент
в. о. завідувача кафедри загальноправових
та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківського юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»

Л. Я. Коритко

Підпис Коритко Л.Я. засвідчую:
 Директор Івано-Франківського
 юридичного інституту
 Національного університету
 «Одеська юридична академія»
 кандидат юридичних наук

Р. М. Савчук